Stadskerk Nijmegen (OCP), 17 november 2024, 9e zondag van de herfst;
voorganger: Daan Savert, theoloog (r.-k.)

[1e lezing: Exodus 30,11-16] (Nieuwe Bijbelvertaling)
11 De HEER zei tegen Mozes: 12 ‘Als je onder de Israëlieten een telling houdt, moeten allen
die geregistreerd worden de HEER losgeld betalen voor hun leven, om te voorkomen dat de
telling hun noodlottig wordt. 13 Ieder die meegeteld wordt moet een halve sjekel betalen,
volgens het ijkgewicht van het heiligdom, twintig gera per sjekel; de heffing voor de HEER
bedraagt de helft daarvan. 14 Ieder die meegeteld wordt, iedereen van twintig jaar of ouder,
moet deze heffing voor de HEER betalen. 15 Rijken dragen als losprijs voor hun leven niet
meer af dan een halve sjekel, armen niet minder. 16 Het losgeld dat je van de Israëlieten in
ontvangst neemt, moet gebruikt worden voor de dienst in de ontmoetingstent. De losprijs
die de Israëlieten voor hun leven betalen, zal ervoor zorgen dat de HEER hen niet vergeet.’

[Epistel: Hebreeën 10, 19-25] (Nieuwe Bijbelvertaling)
19 Broeders en zusters, dankzij het bloed van Jezus kunnen we zonder schroom binnengaan
in het heiligdom, 20 omdat hij voor ons met zijn lichaam een weg naar een nieuw leven
gebaand heeft, door het voorhangsel heen. 21 We hebben nu een hogepriester die
dienstdoet in het huis van God; 22 laten we God dan naderen met een oprecht hart en een
vast geloof, nu ons hart gereinigd is, wij van een slecht geweten bevrijd zijn en ons lichaam
met zuiver water is gewassen. 23 Laten we zonder te wankelen datgene blijven belijden
waarop we hopen, want hij die de belofte heeft gedaan is trouw. 24 Laten we opmerkzaam
blijven en elkaar ertoe aansporen lief te hebben en goed te doen, 25 en in plaats van weg te
blijven van onze samenkomsten, zoals sommigen doen, elkaar juist bemoedigen, en dat des
te meer naarmate u de dag van zijn komst ziet naderen.

[Evangelie: Markus 12,38-13,2] (Nieuwe Bijbelvertaling)
38 Tijdens zijn onderricht zei hij: ‘Pas op voor de schriftgeleerden die zo graag in dure
gewaden rondlopen en eerbiedig begroet willen worden op het marktplein, 39 en een
ereplaats willen in de synagogen en bij feestmaaltijden: 40 ze verslinden de huizen van de
weduwen en zeggen voor de schijn lange gebeden op. Over hen zal strenger worden
geoordeeld dan over anderen!’
41 Hij ging tegenover de offerkist zitten en keek hoe de mensen er geld in wierpen. Veel
rijken gooiden veel geld in de kist. 42 Er kwam ook een arme weduwe, die er twee muntjes
in gooide, ter waarde van niet meer dan een quadrans. 43 Hij riep zijn leerlingen bij zich en
zei tegen hen: ‘Ik verzeker jullie: deze arme weduwe heeft meer in de offerkist gedaan dan
alle anderen die er geld in hebben gegooid; 44 want die hebben gegeven van hun overvloed,
maar zij heeft van haar armoede alles gegeven wat ze had, haar hele levensonderhoud.’
1 Toen hij de tempel verliet, zei een van zijn leerlingen tegen hem: ‘Meester, kijk eens, wat
een enorme stenen en wat een imposante gebouwen!’ 2 Jezus zei tegen hem: ‘Die grote
gebouwen die je nu ziet – wees er maar zeker van dat geen enkele steen op de andere zal

blijven; alles zal worden afgebroken.'

[overweging:]
Vrijgevigheid is een deugd, maar wanneer is vrijgevigheid genoeg? Wie gaat daar eigenlijk over?

In de kerk waar ik opgroeide hadden we van die echte collectezakken. Donker fluweel, met een ronde opening erboven en aan weerszijden handvatten, zodat je de zak makkelijk door kon geven aan degene naast je. Doelgericht, makkelijk en bovenal zo heerlijk discreet. Je kon vingervlug iets in de zak deponeren zonder dat iemand hoefde te zien hoe gul of gierig je precies was. Je kon zelfs, als je een beetje handig was, doen alsof je iets in de zak deponeerde zonder dat iemand dat doorhad. Als je het mij vraagt, waren die collectezakken een stuk beter dan die mandjes of schalen, waarop open en bloot te zien is hoeveel er gegeven wordt.

Het gaat anderen toch niets aan hoeveel jij geeft? Doet het er überhaupt toe hoeveel je geeft? Het gaat er toch om dat het uit een goed hart komt? Of ligt 't toch anders?

In de evangelielezing gaat Jezus pal voor de offerkist zitten, en kijkt hij haarscherp toe hoe de mensen geld in die kist werpen. Veel rijken gooien veel geld in de kist. En dan komt daar die arme weduwe, die er maar twee muntjes in gooit. Twee muntjes maar. En Jezus zegt over haar: 'deze arme weduwe heeft meer in de offerkist gedaan dan alle anderen die er geld in hebben gegooid; want die anderen hebben gegeven van hun overvloed, maar zij heeft van haar armoede alles gegeven wat ze had, haar hele levensonderhoud.'

De lezing van vandaag past goed bij deze tijd van jaar, deze tijd waarin er meer aandacht dan gemiddeld uitgaat naar het belang van vrijgevigheid. Afgelopen maandag was het Sint-Maarten, het feest van de Heilige Martinus, die de helft van zijn mantel gaf aan de arme bedelaar. Vandaag is het in de katholieke kerk Werelddag van de Armen, we gaan langzaam richting de kerstperiode, waarin er nogal eens extra gecollecteerd wordt, en ten diepste gaat ook het Sinterklaasfeest over het belang van geven. Geef gul!

Al die vrijgevigheid heeft iets moois en hartverwarmends, maar eerlijk gezegd ervaar ik er ook altijd wat ongemak bij. Ik kan mij niet aan de indruk onttrekken dat de vrijgevigheid die we zien aan het einde van het jaar, hoe mooi die ook is, tegelijkertijd een soort compensatie is voor het vele consumeren waar we ons met nog veel meer overgave aan te buiten gaan. Wanneer wordt onze gulheid een aflaat? Wanneer wordt onze vrijgevigheid eigenlijk een manier om ons beter te voelen over onszelf of zelfs een manier om goed over te komen?

Jezus is daar alert op. Hij wijst op die arme weduwe die twee muntjes in de offerkist gooit. Het lijkt misschien niet veel, ze maakt er geen goede sier mee, maar ondertussen is het dus

wel mooi alles wat ze had, haar hele levensonderhoud. Kijk mensen, dát is nog eens echte vrijgevigheid.

Het is goed om veel te geven. Maar allemaal leuk en aardig, die vrijgevigheid, maar is er niet meer? Als we even uitzoomen en kijken hoe het er wereldwijd voor staat, dan zien we dat de rijkste één procent van de wereldbevolking de helft van al het vermogen op aarde bezit. Is het in die grotere context goed om iets te geven aan wie arm is – of kunnen we ons beter afvragen hoe het eigenlijk komt dat er überhaupt zoveel armoede is? Helpt het om vrijgevigheid en liefdadigheid aan te moedigen, om moeten we misschien kijken naar diepere oorzaken van ongelijkheid. Vaak vinden we dat eerste makkelijker dan het tweede. De Braziliaanse bisschop Helder Camara stelde het ooit heel scherp: “Als ik een arme een brood geef, dan noemen ze me een heilige. Als ik vraag waarom hij arm is, noemen ze me een communist.” (En dat laatste werd niet als compliment bedoeld).

Er is sprake van een structurele onrechtvaardige verdeling in de wereld, en ook de vrijgevigheid zelf is niet eerlijk verdeeld, zo lijkt het weleens. Wanneer je in een kerk of waar dan ook de mensen oproept om vrijgevig te zijn, dan landt die oproep op een of andere manier vaak bij dezelfde mensen. Soms mensen waarvan je denkt – nee, jij mag weleens wat minder geven, misschien wordt het tijd dat jij eens leert ontvangen. We leven in een tijd dat ook daar veel aandacht voor is – voor jezelf leren zorgen, ontdekken waar je grenzen zijn, en die respecteren. De oproep tot vrijgevigheid is, met andere woorden, niet zonder risico. Hij kan een afleiding zijn van waar we echt naar moeten kijken, een hij gaat, als we niet uitkijken, ten koste van de mensen die toch al zoveel gaven.

Maar dan die arme weduwe. Zij geeft alles, haar hele levensonderhoud. Ik vraag me af: hoe moet dat verder met haar? Ja, het is bewonderenswaardig wat ze doet, maar moeten we dát navolgen? Zo wordt deze tekst vaak wel uitgelegd. Alsof Jezus de aandacht vestigt op deze vrouw en daarmee zegt: ‘kijk, zo doe je dat, dat is het échte werk.’ Maar laten we goed lezen. Jezus zegt nergens: ‘Doe als deze vrouw.’ Misschien bedoelt hij dat nou juist niet. Voordat Jezus de aandacht op de weduwe vestigt, spreekt hij zich eerst uit tegen de schriftgeleerden, die vooral met zichzelf bezig zijn en op zoek zijn naar aanzien. Jezus zegt over hen: ‘Zij verslinden de huizen van de weduwen.’ Zij verslinden de huizen van de weduwen.

Zou het dus niet veel logischer zijn dat Jezus de aandacht vestigt op deze weduwe, niet om te zeggen ‘kijk eens wat mooi, wat zij doet’, maar om te zeggen: ‘kijk eens, dat is nou wat ik bedoel. Dit is nou zo’n weduwe waarvan de huizen verslonden worden. Dit is een slachtoffer van een bikkelhard onrechtvaardig systeem, dat mensen kapotmaakt.’ Want dat is wat er met de weduwe gebeurt, ze gaat er eigenlijk aan kapot, wanneer ze haar laatste centen geeft. Moeten we haar gave bewonderen of kunnen we die beter betreuren?

En Jezus is nog maar amper uitgesproken over die weduwe of daar gaat een van de leerlingen alweer, wijzend op de tempel: ‘Meester, kijk eens, wat een enorme stenen en wat een imposante gebouwen’. Het was precies dat imposante gebouw waar de weduwe net haar laatste geld aan had besteed. Dat imposante gebouw maakte hoogstwaarschijnlijk meer indruk dan die weduwe, waar maar weinig mensen aandacht voor hadden. De reactie van Jezus liegt er niet om: ‘wees er maar zeker van dat geen steen op de andere zal blijven; alles zal worden afgebroken.’

Nee, Jezus zegt niet: doe wat deze weduwe doet. Maar wat zegt hij eigenlijk wel? Want hoe je het ook wendt of keert, we kunnen onmogelijk om de oproep tot vrijgevigheid in het evangelie heen. Het is de weg die Jezus zelf ging, tot het uiterste: hij gaf zijn leven, en ging er helemaal aan onderdoor. De weduwe die haar laatste muntjes weggaf, is daar een toonbeeld van. Alsof Jezus zegt: ‘kijk, zie je die weduwe, daar zie je het gebeuren, daar is iemand die bereid is om alles te verliezen. Iemand die bereid is te verliezen in een wereld waarin het om winnen lijkt te gaan. En geloof mij, al dat winnen, dat machtsvertoon, dat imposante… dat gaat allemaal verloren, daarin is het niet te vinden. Nee, het is te vinden in het zwakke, bij de verliezers, bij de mensen die onder al dat machtsvertoon gebukt gaan. Ga dat nou eens doorhebben.’

We gaan richting het einde van het jaar, en de komende tijd zal er nog vaak een appèl gedaan worden op onze vrijgevigheid. En de weduwe uit de evangelielezing mag ons de komende tijd voor ogen staan. Misschien als voorbeeld van hoever vrijgevigheid kan gaan, maar misschien ook wel als spiegel – in haar zien we in wat voor wereld we leven, een wereld waarin mensen nog steeds als slachtoffer eindigen van uitbuiting en geweld. Hoe zijn we in die wereld vrijgevig?

De Franse filosoof Simone Weil zei het ooit mooi: “aandacht is de zeldzaamste en zuiverste vorm van vrijgevigheid.” Volgens mij had ze gelijk. Haar woorden zijn waar, en in onze tijd meer dan ooit. Misschien gaat het er niet zozeer om hoeveel geld we geven, of hoeveel tijd – maar misschien gaat het allereerst om aandacht. Iets dat onmogelijk in getallen uit te drukken is. Zien wij die weduwe? Zien we hoe Christus in deze wereld aanwezig is in alles wat onopvallend is, in wat geen aanzien geniet? Dat onze vrijgevigheid bij die aandacht mag beginnen en vanuit daar mag groeien.

Amen.

Daan Savert, daansavert@gmail.com